

INSTITUTIONAALNE AKREDITEERIMINE 2026+

Taustadokument

Sisuülevaade

INSTITUTIONAALNE AKREDITEERIMINE 2026+	1
1. Kõrghariduse kvaliteedihindamise põhimõtted Euroopas ja rakendumine Eestis.....	2
1.1 Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised.....	2
1.2 Kõrghariduse kvaliteedihindamise süsteem Eestis.....	3
2. Kvaliteedihindamise tulemused 2019-2023	4
3. Kõrgkoolide ja ekspertide tagasiside senistele hindamistele.....	7
4. Rahvusvaheline praktika	11
5. Aruteluseminaride tulemused.....	12
6. HAKA pakkumine uue IA mudeli aruteluks	14

1. Kõrghariduse kvaliteedihindamise põhimõtted Euroopas ja rakendumine Eestis

1.1 Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardid ja suunised

(EKKSS, levinud ka ingliskeelne lühend ESG)

EKKSS kujutab endast riikidevahelist kokkulepet kõrghariduse kvaliteedile esitatavate nõuete osas. Selle kokkuleppe sisu on välja töötanud ja kooskõlastanud ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide, üliõpilaste ja tööandjate ning kvaliteediagentuuride esindusorganisatsioonid ning kiitnud heaks kõrghariduse eest vastutavad ministrid 14.–15. mail 2015 Jerevanis toimunud konverentsil. Sisuliselt on tegu 2005. aastal jõustunud dokumendi edasiarendusega.

Euroopa kõrgharidusruumi kvaliteedikindlustuse standardite ja suuniste peamine eesmärk on anda panus õppimise ja õpetamise kvaliteedi kindlustamise ühisesse mõistmisse piirideüleselt ja kõigis huvirühmades¹. Neil on olnud ja on edaspidi tähtis osa riiklike ja kõrgkoolide kvaliteedikindlustuse süsteemide väljatöötamisel Euroopa kõrgharidusruumis ning piiriüleses koostöös.

Kvaliteedikindlustus, eelkõige väline kvaliteedikindlustus, **annab Euroopa kõrgharidussüsteemidele võimaluse tõendada kvaliteeti ja suurendada läbipaistvust, aidates niiviisi kasvatada vastastikust usaldust ning pakutavate kvalifikatsioonide, õppekavade ja muu tegevuse paremat tunnustamist.**

EKKSS lähtub järgmisest neljast kvaliteedikindlustuse põhimõttest Euroopa kõrgharidusruumis:

- esmane vastutus haridusteenuse kvaliteedi ja selle kindlustamise eest on kõrgkoolil;
- kvaliteedikindlustus arvestab kõrgharidussüsteemide, kõrgkoolide, õppekavade ja üliõpilaste mitmekesisusega;
- kvaliteedikindlustus toetab kvaliteedikultuuri arendamist;
- kvaliteedikindlustus arvestab üliõpilaste, kõigi teiste huvirühmade ning ühiskonna vajaduste ja ootustega.

EKKSS täistekstiga on võimalik tutvuda [siin](#).

Kõrgkoolid ja kvaliteediagentuurid kasutavad EKKSSi kõrghariduse sisemise ja välise kvaliteedikindlustuse süsteemide viitedokumentina. Seda dokumenti kasutab ka Euroopa Kvaliteediagentuuride Register (EQAR), kuhu kuuluvad kvaliteediagentuurid, kelle tegevus vastab EKKSSile. Eesti Haridus Kvaliteediagentuur (HAKA) kuulub EQAR-isse alates 2013. aastast.

Allpool on teemad, mis kõrgkoolide hindamisel peavad kindlasti kaetud saama:

1. Kvaliteedikindlustuse poliitika
2. Õppekava väljatöötamine ja kinnitamine
3. Õppijakeskne õpe ja hindamine
4. Üliõpilaste vastuvõtt, edasijõudmine, akadeemiline tunnustamine, sealhulgas varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine, ning lõpudokumendid
5. Õppejõud
6. Õpiressursid ja üliõpilaste toetamine
7. Teabejuhtimine
8. Avalik teave

¹ Juhul, kui ei ole märgitud teisiti, mõistetakse käesolevas dokumendis huvirühmade all kõiki kõrgkooli tegevuses osalejaid, sealhulgas töötajaid ja üliõpilasi ja ka väliseid huvipooli nagu näiteks tööandjad ja teised kõrgkooli välised partnerid.

9. Õppekavade seire ja korrapärane ülevaatus
10. Perioodiline väline kvaliteedikindlustus

Taustainfona on kasulik teada ka Euroopa Komisjoni hiljutisi Euroopa kraadi (*European Degree*) rakendamise seotud soovitusi, mis on suunatud eelkõige Euroopa riikide seadusandjatele ning välishindamisasutustele:

- Protsessi lihtsustamine, erinevate hindamiste ühitamine (*Eestis suures osas olemas – nt ei toimu eraldi õppekavade hindamist*)
- Suund institutsionaalsele hindamisele (*Eestis olemas*)
- Teemaatilised hindamised, nt kestlikkus, rohe- ja digipööre, akadeemiline vabadus, sotsiaalne kaasatus, võrdne kohtlemine (*Eestis õigusaktides võimalus olemas, kuid seni sisuliselt rakendamata*)

Vt lähemalt [Proposal for a Council Recommendation on a European Quality Assurance and Recognition System in Higher Education.pdf \(europa.eu\)](#).

1.2 Kõrghariduse kvaliteedihindamise süsteem Eestis

Kõrgharidustaseme õpet saab Eestis läbi viia üksnes juhul, kui Vabariigi Valitsus on andnud selleks nn koolitusloa – õiguse nimetatud õppekavagrupis ja õppes (bakalaureuse-, rakenduskõrgharidus-, magistri-, integreeritud ja doktoriõpe) õpet läbi viia. Sellega kaasneb õigus anda riiklikke lõpudokumente. Õppe läbiviimise õiguse andmise aluseks on eksperthinnang (nn esma- või kordushindamine), mille Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) tellib HAKA-lt. Esma- ja kordushindamise juhendiga saab tutvuda [siin](#). Kõrgkoolid, mis on saanud õppe läbiviimise õiguse, peavad vähemalt kord 7 aasta jooksul läbima institutsionaalse akrediteerimise (IA).

Institutsionaalne akrediteerimine on Eesti kõrgkoolidele olnud kohustuslik alates 2011.aastast. Seega on lõppemas teine IA tsüklil (1-tsüklil 2011-2018, 2.tsüklil 2019-2025). Esimese tsükli lõppedes viisime läbi põhjaliku analüüsi ning selle põhjal täiustamise teise tsükli hindamismudelit oluliselt, lisades mh teemad, mis olid eelmisel perioodil alakaetud või vajasis parendamist. Näitena võib tuua kvaliteedikultuuri, akadeemilise eetika, rahvusvahelistumise ja üliõpilaste hindamise.

Järgnevalt toome lühiülevaate kehtivast mudelist (2019-2025).

Institutsionaalne akrediteerimine on välishindamine, mille käigus hinnatakse ülikooli juhtimise, töökorralduse, õppe- ja teadustegevuse ning õppe- ja uurimiskeskonna vastavust õigusaktidele, ülikooli eesmärkidele ja arengukavale.

Institutsionaalse akrediteerimise eesmärk on toetada strateegilise juhtimise ja õppimiskeskse, loovust ja innovatsiooni väärtustava kvaliteedikultuuri arengut kõrgkoolis ning kõrgkoolide õppe-, teadus- ja arendustegevuse mõju suurenemist ühiskonna arengus.

Tegu on tagasisidestava hindamisega, kus rahvusvaheline hindamiskomisjon analüüsib kõrgkooli enesehindamise aruannet ja hindamiskülastusel saadud infot aluseks võttes kõrgkooli tugevusi ja arenguvajadusi, ning annab soovitusi parendustegevusteks ja nende elluviimiseks.

Institutsionaalse akrediteerimise käigus hinnatakse järgmisi valdkondi:

- Strateegiline juhtimine
- Ressursid
- Kvaliteedikultuur
- Akadeemiline eetika
- Rahvusvahelistumine
- Õppejõud
- Õppekava
- Õppimine ja õpetamine
- Üliõpilaste hindamine
- Õppimise tugisüsteemid
- Teadus-, arendus- ja/või muu loometegevus (TAL)
- Ühiskonna teenimine

Lisaks hinnatakse olenevalt kõrgkooli spetsiifikast 1-10 valimiõppekava. Valimiõppekavad lepivad kokku HAKA ja kõrgkooli koostöös, kusjuures püütakse tagada, et esindatud on kõik õppeastmed ja -valdkonnad, uued ja vanad ning eesti- ja võõrkeelsed kavad. Samuti võetakse arvesse varasemaid õppekavagruppide hindamiste tulemusi.

IA-d viivad läbi hindamiseksperdid, kellest enamik on rahvusvahelise taustaga, sh hinnatava kõrgkooliga sarnase spetsiifikaga kõrgkooli praegused või endised juhid. Eestist on hindamiskomisjonis reeglina üliõpilane ja kõrgkooliväline liige. Viimastel aastatel on üha sagedamini kaasatud ka akadeemiline töötaja mõnest teisest Eesti kõrgkoolist.

HAKA kõrghariduse hindamisnõukogu võtab ekspertide koostatud hindamisaruande ning teiste asjassepuutuvate dokumentide põhjal vastu ühe järgmistest otsustest:

- Akrediteerida kõrgkool seitsmeks aastaks
- Akrediteerida kõrgkool kolmeks aastaks
- Kõrgkooli mitte akrediteerida

Kui hindamisnõukogu kaalub kahe otsuse vahel, on võimalik vastu võtta positiivsem otsus ning seada sellele tähtsajaline kõrvaltingimus.

7-aastase akrediteeringu korral omistatakse kõrgkoolile HAKA kvaliteedimärk.

Täpsemalt saab IA kohta lugeda [siit](#).

Vastavalt Kõrgharidusseadusele võib HTM HAKA-lt tellida ka temaatilisi hindamisi. Selle kohta saab lähemalt lugeda [siit](#).

Kõrvuti institutsionaalse akrediteerimisega viib Eesti Teadusagentuur vastavalt Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele läbi ka [teadusvaldkondade korralist evalveerimist ja sihtevalveerimist](#). Korralise evalveerimise positiivne tulemus annab teadus- ja arendusametusele õiguse konkureerida riiklikele teadusrahadele ning ülikoolile õiguse pakkuda doktoriõpet. Ülikooli staatus on vaid nendel kõrgkoolidel, kes pakuvad õpet kolmel kõrghariduse astmel.

2. Kvaliteedihindamise tulemused 2019-2023

Tabel 1 illustreerib IA tulemusi aastatel 2019-2023. Vasakus veerus on hinnatavad standardid. Rohelisega on märgitud standardid, millele kõrgkool on täielikult vastanud ja kollasega standardid,

millel on osaline vastavus. Tärn on lisatud standarditele, mida hindamiskomisjon märkis tunnustust väärivaks.

	2019				2020			2021				2022			2023			2024		2025	
	SKA	EMÜ	TarTK	TalTK	EBS	ELA	KA	EELK Mainor	TLÜ	TKTK	TalTech	EMÜ	TÜ	Pallas	EELK UI	ELA	EMTA	EKA	EMKTS	KUS	Pallas
1. Strateegiline juhtimine											*	*									
2. Ressursid	*																				
3. Kvaliteedikultuur																					
4. Akadeemiline eetika																					
5. Rahvusvahelistumine																					
6. Õppejõud																					
7. Õppekava	*								*												
8. Õppimine ja õpetamine																					
9. Üliõpilaste hindamine																					
10. Õppimise tugisüsteemid																					
11. TAL										*											
12. Ühiskonna teenimine			*	*			*							*							
HINDAMISOTSUS	7	3	7 KT	7 KT	7	3	7	7 KT	7 KT	7	7	7	7	3	7 KT	7	7				

Tabel 1. IA tulemused 2019-2023

Nagu tabelist näha, on kõige enam maksimumtulemusi õppetööga seotud standardites: õppimine ja õpetamine, õppekava, õppejõud, üliõpilaste hindamine ning õppimise tugisüsteemid. Samuti on kõik kõrgkoolid saanud maksimumtulemusi ühiskonna teenimises, mida on hinnatud ka kõige enam tunnustust väärivaks. Kõige rohkem on osalist vastavust teadus-, arendus- ja/või loometegevuse (TAL) standardile rakenduskõrgkoolidel (viiel juhul). Neljal juhul on osalise vastavuse saanud kvaliteedikultuur.

2023. aastal analüüsisime HAKA-s kõrghariduse hindamisnõukogu 2019-2022 vastu võetud IA otsuseid eesmärgiga hinnata, milliseid järeldusi saame alates 2019.aastast kehtinud IA tulemuste põhjal teha, millised teemad tuleks uuel perioodil fookusesse tõsta ning kas on põhjust akrediteerimisstandardites midagi muuta. Valimisse kuulus 14 kõrgkooli.

Soovisime mh välja selgitada kvaliteedistandardite ülesed teemad, mis iseloomustavad kõrgkoolide tugevusi ja parendusvajadusi ning kirjeldada nende vahelisi võimalikke seoseid.

Selleks, et saada Eesti kõrgkoolide seisust laiemat arusaama, püstitasime järgmised uurimisküsimused:

1. Millised hindamisotsustes välja toodud korduvad parendusvaldkondade teemad (kategooriad) eristuvad standardite üleselt?
2. Millised hindamisotsustes välja toodud korduvad tugevuste teemad (kategooriad) eristuvad standardite üleselt?
3. Kuidas on tugevuste teemad (kategooriad) omavahel seotud?
4. Kuidas on parendusvaldkondade teemad (kategooriad) omavahel seotud?
5. Mida silmas pidada uue akrediteerimismudeli väljatöötamisel?

Järgnevalt esitame kokkuvõtvalt vastused uurimisküsimuste kaupa. Põhjalikumalt saab sellest lugeda 2025.aastal ilmuvas Eesti Hariduse Ajakirjas.

1. Analüüsi käigus eristusid parendusvaldkondadena 9 teemat: süsteemne lähenemine, eesmärgistamine, kaasatus, ühtne arusaam, kehtivate kordade ja kokkulepitud põhimõtete laialdasem tutvustamine, dokumentide ühtlustamine ja arendamine, kõrgkoolisese infovahetuse parendamine, kõrgkooli väline partnerlus ja kommunikatsioon, õppimiskeskne lähenemisviis.

Kõige enam (rohkem mainimisi hinnangutes) parendusvaldkondadena välja toodud teemad:

- süsteemne lähenemine ja eesmärgistamine,

- kõrgkoolisese infovahetusega seotud teemad – kaasatus, kehtivate kordade ja kokkulepitud põhimõtete laialdasem tutvustamine, kus eristub ka dokumentide ühtlustamine ja arendamine.

2. Analüüsi käigus eristusid tugevustena 7 teemat: digilahendused, enesehindamine ja parendustegevused, süsteemne lähenemine ja eesmärgistamine, kaasatus, koostöö ja kommunikatsioon kõrgkoolisiseselt, õppe- ja töökeskkond, kõrgkooli väline partnerlus, kommunikatsioon ja panus ühiskonda, õppimiskeskne lähenemisviis.

Kõige enam (rohkem mainimisi hinnangutes) on tugevusena välja toodud teemad:

- ülikooliväline partnerlus, kommunikatsioon ja panus ühiskonda,
- õppe- ja töökeskkond (vaimne, füüsiline ja sotsiaalne),
- kaasatus, koostöö ja kommunikatsioon kõrgkooli siseselt.

Analüüsi tulemusel võib välja tuua tugevuste ja parendusvaldkondade teemad, mis eristuvad ainult tugevustena, st ei ole nimetatud parendusvaldkondadena:

- digilahendused,
- õppe- ja töökeskkond (vaimne, sotsiaalne, füüsiline) ning
- kõrgkooli panus ühiskonda.

Mainimist väärib fakt, et tugevustes oli hulk kirjeid, mida ei olnud võimalik kategoriseerida, kuna sõnastus oli liiga üldine. Üheks põhjuseks võib olla, et eksperdid keskenduvad pigem parendusvaldkondadele ning nende sõnastamisele kui tugevustele.

3. Tugevuste kategooriate seoste tasemel ilmnevad järgmised tendentsid: kõrgkoolides, mille puhul toodi välja rohkem tugevusi süsteemse lähenemise osas, toodi välja ka statistiliselt oluliselt rohkem tugevusi digilahenduste valdkonnas ($r=.768$), samuti õppimiskeskse lähenemise osas ($r=.564$). Seega võib öelda, et kui eksperdid hindavad koolis kõrgemalt süsteemset lähenemist, siis suure tõenäosusega leiavad eksperdid kõrgkoolis ka rohkem tugevusi digilahenduste valdkonnas ja õppimiskeskse lähenemises. Positiivne seos ilmneb ka enesehindamise ja parendustegevuste ja kaasatuse vahel ($r=.682$), mis tähendab, et kui kõrgkooli tugevus on enesehindamine ja sellel baseeruvad parendustegevused, on tõenäoliselt tugevus ka suurem kaasatus.

	Digilahendused	Õppimiskeskne lähenemisviis	Kaasatus
Süsteemne lähenemine ja eesmärgistamine	.768 **	.564 *	-
Enesehindamine ja parendustegevused	-	-	.682 *

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tabel2. Pearsoni korrelatsioonikordaja tugevuste kategooriate vahel.

Teiste teemade/kategooriate vahel olulisi seoseid ei esinenud.

4. Parendusvaldkondade kategooriate korrelatsioonianalüüs osundab seosele õppimiskeskse lähenemisviisi, süsteemse lähenemise ($r=.862$), ühtse arusaama kujundamise ($r=.612$) ning dokumentide ühtlustamise ja arendamise ($r=.674$) vahel. See tähendab, et kui kõrgkoolil on probleeme

süsteemse lähenemisviisiga, siis suure tõenäosusega on parendusvaldkond ka õppimiskeskse lähenemisviisi rakendamine.

	Eesmärgistamine	Süsteemne lähenemine	Kõrgkoolisese infovahetuse parendamine	Ühtse arusaama kujundamine	Õppimiskeskne lähenemisviis
Süsteemne lähenemine			.613 *		.862 ***
Ühtse arusaama kujundamine		.657 *			.612*
Dokumentide ühtlustamine ja arendamine	.636 *	.685 **		.882 ***	.674 *

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tabel 3. Pearsoni korrelatsioonikordaja parendusvaldkondade kategooriate vahel.

5. Uue hindamismudeli väljatöötamisel tasub silmas pidada järgmisi aspekte, mis ilmnesid IA tugevuste ja parendusvaldkondade analüüsil:

- **Standard „Kvaliteedikultuur“.** Hinnangud on arvuliselt napid, kajastuvad pigem teiste teemade all: eesmärgistamine ning süsteemne lähenemine, kaasamine ja infovahetus, ning õppe- ja töökeskkond.
- **Standardid „Akadeemiline eetika“ ja „Ühiskonna teenimine“.** Hinnangud on arvuliselt napid. Hindamiskomisjonid ei jõua sageli nende teemadega süvitsi minna.

Arutamist vajab, kas on otstarbekas neid teemasid käsitleda eraldi standarditena või võiks nad lõimida teistesse standarditesse.

3. Kõrgkoolide ja ekspertide tagasiside senistele hindamistele

Hindamisprotsessi käigus ja lõpus küsib HAKA tagasisidet kõigilt protsessis osalejatelt:

- 1) peale hindamiskülastust küsib HAKA tagasisidet hindamiskülastuse kohta kõigilt komisjoniga kohtunud isikutelt;
- 2) peale hindamisprotsessi lõppu korraldab HAKA kõrgkoolides aruteluseminare, et saada tagasisidet kogu protsessile ning soovitusi edasiseks;
- 3) peale hindamisprotsessi lõppu küsib HAKA tagasisidet hindamiskeskspertidelt.

Alljärgnevalt esitame kokkuvõtte ülalmainitud tegevuste kaupa.

1) Tagasiside hindamiskülastusele

IA hindamiskülastuste tagasiside on valdavalt positiivne. Kõige rohkem oli rahulolematust võimalusega vestluse käigus oma arvamust avaldada, aga sealgi oli rahulolu protsent üle üheksakümne.

Joonis 1. Institutsionaalse akrediteerimise külastuste tagasiside 2019-2023

IA külastuste tagasiside 2019 -2023

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90% 100%

Vabade vastuste põhjal võib järeldada, et:

- Komisjoni ettevalmistuse ja eeltööga ollakse valdavalt rahul: materjalid on läbi töötatud, küsimused sisulised ja teemakohased. Vestluste õhkkond on valdavalt meeldiv ja konstruktiivne.
- Eraldi tuleks tegeleda Eesti konteksti (rakenduskõrghariduse eripära, rahastamine jne) põhjalikuma tutvustamisega komisjoniliikmetele. Võiks kaaluda nt videokoolituse pakkumist.
- Aeg-ajalt on küsimused liiga pikad, laialivalguvad või suunatud valedele inimestele. Ekspertide koolitamisel tuleb rohkem tähelepanu pöörata intervjuerimise tehnikale, et esitataks informeeritud, selgeid, konteksti arvestavaid ja konkreetseid küsimusi.
- Vestluste aeg peaks olema pikem, mis võimaldaks ka sisulist arutelu ja süvitsiminekut.

2) Aruteluseminaride kokkuvõte

Järgnev kokkuvõte põhineb 10 järelseminari memol aastatest 2019-2023. Välja on toodud korduvad/kaalumist väärivad mõtted teemade kaupa.

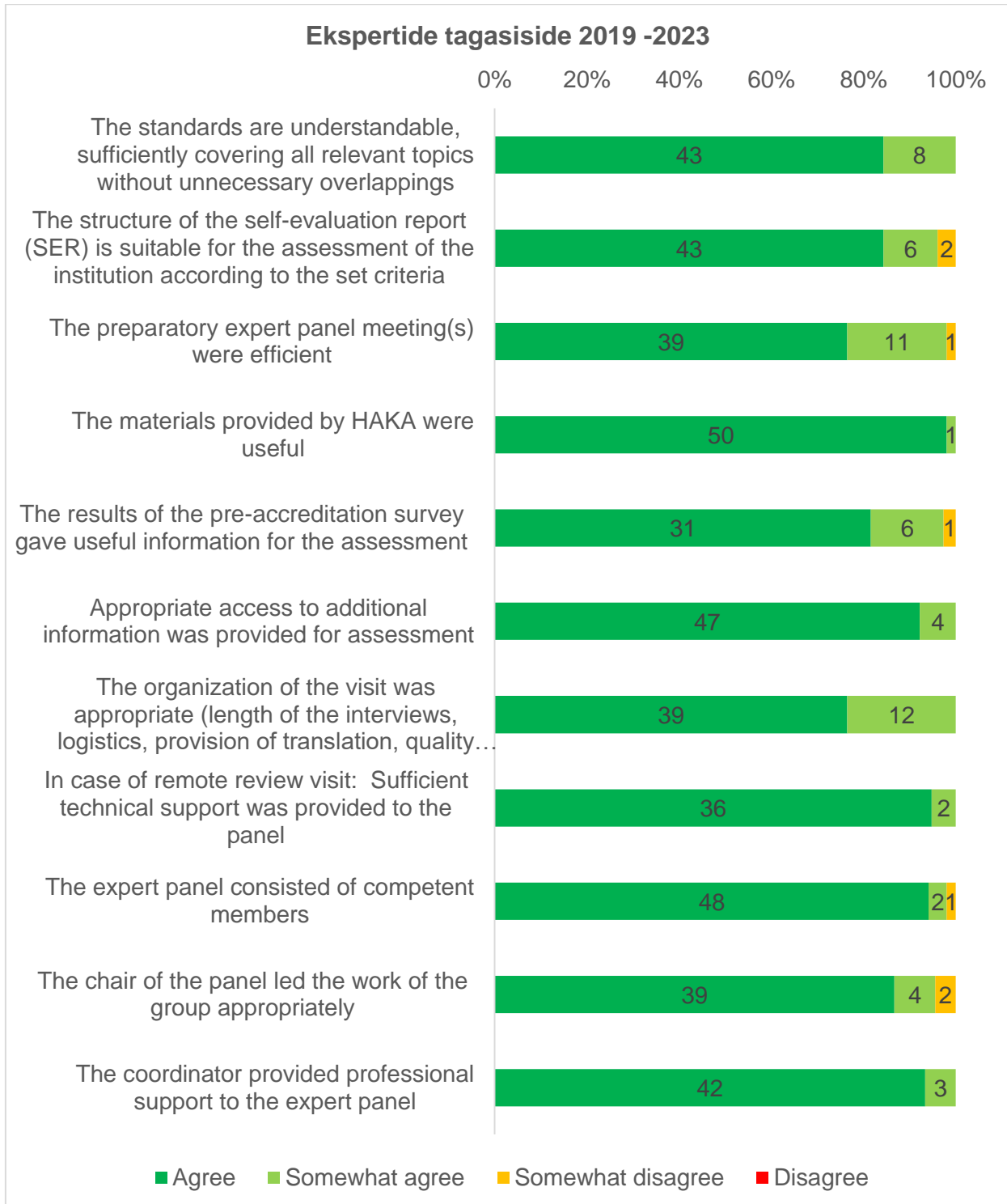
Positiivne	Probleemid, ettepanekud muudatusteks
1. HAKA poolne eneseanalüüsi tugi	
Koolitus oli väga hea ja toimus õigel ajal	Vaja suuremat tuge standardite tõlgendamisel
Suur kasu valimiõppekavadele	Eneseanalüüsi mahtu on raske järgida
2. Standardite arusaadavus ja olulisus	
Standardid arusaadavad ja relevantid, ka indikaatorid	Kohatine kattuvus (nt õppejõudude info mitmes standardis)
Standardid paremini struktureeritud kui eelmisel IA-1	Nii palju kui andmeid tsentraalselt olemas, peaks olema võimalik sealt võtta
Õppekavade hindamine koos IA-ga mõistlik	Oleks hea kui eneseanalüüsi oleks võimalik siduda muude olemasolevate aruannetega
Juhised head ja selged	Standardid ei võimalda terviklikku lähenemist teemadele – parem oleks laiemad teemad
	Akadeemilise eetika standardit võiks edasi arendada konkreetsemaks ja selgemaks

3. Hindamisaruande objektiivsus	
Üldiselt adekvaatne. Tundsime ennast ära küll	Tunnustust võiks olla rohkem
Parendusvaldkonnad kattuvad eneseanalüüsis välja tooduga	Aruanne on väga pikk – kas sellel on omaette väärtus?
Rakenduskõrgkooli loogikast saadi hästi aru	Kõrgkooli kommentaare ei arvestatud piisavalt
Aruanne väärtuslik, tonaalsus meeldiv	Refereerivat osa võiks aruandes vähem (või üldse mitte) olla; pigem rohkem lahti kirjutada probleem
Soovitustest on kasu, tegeleme	Ei ole hinnangutega nõus; ajaloo ja konteksti tundmine puudulik
Hea võtta soovitusi vastu, kui nad nii on esitatud	Ei ole päris selge, kuidas õppekavad üldosasse suhestuvad. Ei juhtuks midagi, kui õppekavade aruandeid ei oleks
	Aruande ebaühtlane kvaliteet
4. Üldine hinnang: mis kasulik, mis häris?	
Mitmeid häid soovitusi, millega juba tegeleme	Komisjoni esmane tagasiside (peale külastust) ei anna eriti midagi
Paindlik lähenemine HAKA poolt	Lisamaterjale küsiti liiga palju – arusaamatu ja ärritav
Hea koostöö HAKA koordinaatoritega	Suur küsimus: IA protsessi eesmärk ja kas täidab praegu oma eesmärgi? Kas eesmärk on kaasa aidata organisatsiooni arengule või anda hinnang tema tegevusele. Need ei ole ühildatavad.
Väline pilk alati kasulik	Komisjon liiga palju kaldu UK liikmete poole – võiks rohkem Eesti ja Põhjamaade inimesi
Kõige kasulikum oli eneseanalüüs	

3) Hindamiseksperide tagasiside

Nagu allolevalt jooniselt näha, on IA-s osalenud eksperdid protsessi korraldusega rahul.

Joonis 2. Institutsionaalse akrediteerimise hindamiseksperide tagasiside

Tagasisideküsimustikus ekspertide antud vabade vastuste põhjal saab teha järgmise kokkuvõtte:

- Standardid on üldiselt selged ja mitte liialt ettekirjutavad. Mõnede standardite osalise kattuvuse võiks lahendada standardite ühendamise (nt õppimine ja õpetamine ja hindamine

või ressursid ja õppejõud). Vajadus pidevalt uuendada – kaasamise, digi- ja kestlikkuse teemad. Osa standardeid võiks olla suurema kaaluga kui teised.

- Eneseanalüüsi aruande pikkusele eelistatakse konkreetset, ning andmeid ja kokkuvõtteid, mis on lingitud aruandele. Ekspertid hindavad kõrgelt aruannete lisasid.
- Komisjonide ettevalmistus oli tõhus, töö jagatud kaustades ja veebikohtumised toimusid hästi.
- Külalistel tuleb eriti tähelepanu pöörata tõlkimisega seonduvale – arvestada tehnilist nõudlikkust ja intervjuudele kuluvat aega.
- Ekspertid hindavad kaaseksperte ning komisjoni juhte kompetentseteks, koordineerimist professionaalseks.
- Tasakaal tuleb leida komisjoni suuruse ja tõhususe vahel.

4. Rahvusvaheline praktika

2024.aasta algul viis HAKA läbi erinevates riikides toimuva institutsionaalse hindamise praktikate analüüsi. Riikide valikul lähtusime mh sellest, et hindamise sisu ja/või meetod aitaks luua laiemat pilti erinevatest võimalustest, st ei oleks Eesti kehtivale mudelile liiga sarnane. Sõelale jäid järgmised riigid: *Soome, Rootsi, Norra, Šveits, Šotimaa, Austraalia ja Uus-Meremaa*.

Otsisime vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Mida hinnatakse ja kuidas on sõnastatud hindamisvaldkonnad/kriteeriumid?
2. Milline on hindamise protsess?
3. Mis on hindamise tulemus ning millised on järeltegevused?

Allpool esitame nõu huvitavamad leiud erinevate riikide mudelitest. Analüüsi terviktekstiga saab tutvuda HAKA kodulehel: [Institutsionaalsete hindamiste ANALUUS 2024.pdf \(haka.ee\)](#).

Soome

Soomes toimub institutsionaalne kvaliteediaudit, st auditeeritakse peamiselt kõrgkooli kvaliteedijuhtimissüsteeme. Lisaks viiakse läbi ka temaatilisi hindamisi. Hindamisotsuseks on auditeeritud/mitteauditeeritud. Negatiivse otsusega ei kaasne tagajärgi.

Kvaliteediauditi hindamisvaldkonnad on järgmised:

1. Kõrgkool loob pädevust
2. Kõrgkool edendab mõjusust ja uuenemist
3. Kõrgkool täiustab kvaliteeti ja heaolu
4. Kõrgkool kui õppiv organisatsioon

Neljanda valdkonna puhul saab kõrgkool ise valida konkreetse teema, millele hindamiskomisjon annab tagasisidet, kuid ei anna hinnangut.

Rootsi ja Norra

Rootsis ja Norras hinnatakse perioodiliselt kõrgkoolide kvaliteeditagamise protsesse. Lisaks institutsionaalsele hindamisele toimub Rootsis ka õppekavade ja temaatiline hindamine. Norras akrediteeritakse lisaks õppekavu ja uusi kõrgkooli. Norra eripära on ka see, et eraldi hindamismudel on õpetajakoolituse integreeritud õppekavadele.

Rootsis hinnatakse paralleelselt haridust ja teadust (üks eneseanalüüs, kaks hindamisaruannet ja – otsust). Hindamiskomisjoni kuulub 8 liiget, kellest pooled keskenduvad õppe ja pooled teaduse hindamisele. Lisaks toimub teaduse evalveerimine, mida viib sarnaselt Eestiga läbi teadusagentuur.

Nii Rootsis kui ka Norras kirjutavad üliõpilased eraldi eneseanalüüsi aruande, mis on põhjaruandest lühem, keskendudes peamiselt üliõpilasi otseselt puudutavatele teemadele.

Rootsis toimub hindamiskomisjoni ja kõrgkooli kohtumine hindamise algfaasis, mille (ning esitatud dokumentide) põhjal valib hindamiskomisjon kuni kolm fookusteemat, millele põhjalikumalt keskenduda.

Austraalia

Austraalias toimub institutsionaalne akrediteerimine, mille eesmärk on kas anda või pikendada kõrgkooli õppe õigust. Lisaks akrediteeritakse õppekavu neis kõrgkoolides, millel puudub eneseakrediteerimise õigus. Iga-aastaselt toimub kõrgkoolide andmepõhine riskihindamine, mis keskendub peamiselt üliõpilaste, lõpetajate, töötajate ja finantssuutlikkusega seotud riskidele. Andmed tulevad reeglina kesketest andmebaasidest ja riskide mõõtmine on valemipõhine. Kui kõrgkoolis on mingis valdkonnas tuvastatud riskid, võidakse korraline IA varasemaks tõmmata või IA raames keskendudagi rohkem riskivaldkonnale.

Austraalia arengute jälgimine on ka huvitav seetõttu, et Eesti esimene IA (2011-2018) põhines suures osas tollasel Austraalia hindamismudelil.

Šotimaa

Šotimaal toimub institutsioonide hindamine esitatud dokumentide põhjal, kõrgkool eraldi eneseanalüüsidokumenti ei esita. Kohustus on läbida ka iga 6 aasta järel õppevaldkondade sisehindamine (osaliselt) agentuuri esitatud nõuete põhjal.

5. Aruteluseminaride tulemused

2024.aasta kevadel viis HAKA läbi aruteluseminarid oma põhipartneritega: kõrgkoolide ja HTM esindajate ning üliõpilastega. Kuna üliõpilaste arv oli liiga väike (alla kümne) usaldusväärsete järelduste tegemiseks, siis jäävad nende seiskohad alljärgnevas kokkuvõttes kajastamata. Loodame sada üliõpilastelt täiendavat sisendit mudeli väljatöötamise protsessis.

HTM kõrghariduse valdkonna esindajatega toimus füüsiline kokkusaamine Tartus. Arutelust koorus välja, et:

- HTM ja HAKA peaksid sünkroniseerima andmete kogumise, sh peaks paika panema, millised andmed-näitajad on need, mis saavad olema seotud IA-ga, mis halduslepinguga jne. Sügisel on plaanis ette võtta andmete korje ja kvaliteedi analüüs ning nende seos halduslepinguga. Kas IA ja halduslepingute täitmise hindamine võiks põhineda samadel kriteeriumitel?
- IA ei kata kogu kõrgkooli problemaatikat. Koolidest tulevad kaebused, et õppekavade tasandil on probleeme. Kuidas viia õppekavade sisehindamine sinnani, et need probleemid välja tuleksid ja nendega tegeldaks?
- Vaja on rohkem temaatilisi hindamisi; tuleb kokku leppida tegevuskava, mida millal teha.

Kõrgkoolide esindajatega toimus kaks Zoomi seminari. Osalejaid oli u 70 ning esindatud olid kõik Eesti kõrgkoolid.

Soovisime vastuseid järgmistele küsimustele:

- Milline võiks olla kõrghariduse kvaliteedihindamine, mis parimal moel vastaks kõrgkoolide huvidele ja ootustele? (Mida ja kuidas hinnata? Mida kehtivas mudelis muuta?)
- Kuidas kasutada olemasolevaid andmeid parimal viisil – nt riskihindamine korralise IA vahepeal?
- Aruande pikkus ja põhjalikkus?
- Kas on vaja igale parendusvaldkonnale soovitusi lisada?
- Kas 'tunnustust vääriv' jätta?²

All on ChatGPT 4.0 abiga genereeritud aruteluseminaride rühmatööde kokkuvõte:

1. Milline võiks olla kõrghariduse kvaliteedihindamine, mis parimal moel vastaks kõrgkoolide huvidele ja ootustele? (Mida ja kuidas hinnata? Mida kehtivas mudelis muuta?)

- Hindamine peaks olema läbipaistev, toetav ja vähem formaalne, kasutades uut tehnoloogiat ja innovaatilisi meetodeid.
- Võimalus valida hindamisprioriteedid, keskendudes kõrgkooli enda fookusteamadele ning kasutades rohkem olemasolevaid andmeid ja dokumente.
- Standardite ja teemade kattuvuste vähendamine, keskendudes strateegilisele juhtimisele ja kvaliteedijuhtimisele.
- Ühendatud ja ühtlustatud hindamistsüklid, näiteks IA ja õppekavade hindamine koos (või kui kõrgkool läbib mõnda nt rahvusvahelist välishindamist), et vähendada töömahtu ja korrata välishindamisi ainult vajadusel.
- Rohkem rõhku arengu hindamisele, mitte vastavuse hindamisele, võimaldades komisjonidel anda konkreetset ja kasulikku tagasisidet.
- Hindamiskomisjonide koosseis peaks vastama kõrgkoolide profiilidele, sisaldades rohkem Eesti eksperte ja valides komisjoni liikmeid, kes suudavad kohalikku konteksti paremini mõista.

2. Kuidas kasutada olemasolevaid andmeid parimal viisil – nt riskihindamine korralise IA vahepeal?

- Olemasolevad andmed peaksid olema tsentraliseeritud ja kergesti kättesaadavad (näiteks Haridussilm või muud kesksed andmebaasid), mida saab kasutada riskihindamise ja seire jaoks.
- Andmete põhine eelhindamine ja riskihindamine võiks toimuda jooksvalt, et tuvastada ja lahendada probleemid enne järgmise IA tsüklit.
- Riskihindamise andmeid tuleks koguda ja analüüsida, et toetada juhtimisotsuseid ja seiret, vähendades hindamiskoormust ja halduskoormust kõrgkoolidel.
- Hindamisandmeid ja -näitajaid peaks saama kergesti visualiseerida ja analüüsida, kasutades kaasaegseid tööriistu ja meetodeid.

² Kuna „tunnustust vääriva“ puhul ei ole alati olnud selge, mille põhjal seda antakse, siis on see tekitanud kõrgkoolides ka rahulolematust.

- Eneseanalüüsi aruanne võiks olla etteantud lahtritega ja eeltäidetud.

3. Aruande pikkus ja põhjalikkus? Kas on vaja igale arendusvaldkonnale soovitusi lisada?

- Aruande pikkus ja põhjalikkus peaksid olema vastavuses kõrgkooli suurusega; suuremad kõrgkoolid võiksid esitada mahukamaid aruandeid, samas kui väiksemad võiksid keskenduda lühematele ja konkreetsematele analüüsidele.
- Iga arendusvaldkonnale ei ole vaja lisada soovitusi; soovitusid peaksid olema konstruktiivsed ja sisulised, mitte kohustuslikud.
- Aruanne peaks keskenduma olulisele teabele, vältides liigset faktide loetlemist ja keskendudes analüüsidele ja järeldustele, mida saab tõendada konkreetsete faktidega.
- Raportite kirjutamine peaks olema tasakaalus ja põhjalik, sisaldades konstruktiivset kriitikat ja positiivset tagasisidet, kus see on asjakohane.

4. Kas 'tunnustust vääriv' jätta?

- "Tunnustust vääriv" märged võiksid jääda, kuna positiivne tagasiside on oluline ja motiveeriv, kuid see peaks olema selgelt põhjendatud ja läbipaistev.
- Tunnustuse andmise kriteeriumid peaksid olema selged ja üheselt mõistetavad, et vältida subjektiivsust ja tagada hindamisprotsessi õiglus.
- Tunnustus võib olla hea õppematerjal teistele kõrgkoolidele, aidates neil näha, milliseid praktikaid hinnatakse kõrgelt ja kuidas neid oma konteksti rakendada.

6. HAKA pakkumine uue IA mudeli aruteluks

Järgnev „mudel“ on HAKA kõrghariduse valdkonna inimeste ajurünnaku tulemus ja võiks olla nõu mõtteärgitaja või isutekitaja uue mudeli väljatöötajatele. Nelja suure valdkonna alla on hetkel toodud märksõnad, mis võiksid olla alateemadena sees, kuigi sealt võib teha ka valiku fookusteemadeks (vt Rootsi mudel).

I Kõrgkooli juhtimine

1. Strateegiline juhtimine, sh kvaliteedijuhtimine, koostöös ja kaasamine (kõrgkooli sees, partneritega ja rahvusvaheliselt), keskkonnateadlikkus, võrdne kohtlemine, mitmekesisuse toetamine, riskide juhtimine...
2. Ressursside juhtimine, sh taristu, raha, inimesed (nii tugi kui akadeemiline, sh personaliarendus, RV mobiilsus)
3. Teabe juhtimine ja avalik teave, ühtse arusaama kujundamine

II Õppimine ja õpetamine

1. Õppekavade sisehindamine (küsida aruandeid)
2. Õppijakogemus ja õppetugi (õppemeetodid, akadeemiline eetika, hindamine, VÕTA, digitungi ja tehisaru kasutamine, õpiressursid, akadeemiline jm toetamine, vastuvõtt, õppekorraldus, edasijõudmise jälgimine, lõpetamistingimused, lõpetajate käekäik, mobiilsusvõimalused, RV kodus, TAL ja õppetöö lõiming)

3. Täienduskoolitus ja mikro kvalifikatsioonid (koos täienduskoolituse hindamisega?)

III TAL – (koos teaduse evalveerimisega?)

1. TAL tegevuste juhtimine: eesmärgid ja fookused, tulemused, sh saavutused, mille üle uhked; teaduseetika
2. Koostöö ettevõtetega jt sidusrühmadega

IV Innovatsioon ja ühiskondlik mõju (kõrgkooli valitud teema; ei anta hinnangut, aga on võimalik saada „tunnustust vääriv“)

*Koostas Maiki Udam
HAKA kõrghariduse valdkonna juht*

Juuli 2024